

Bizánci hatás az Árpád-ház névadására

1. Vizsgálati szempontok. Írásom célja annak vizsgálata, vajon kimutatható-e bizánci hatás az Árpád-ház névadásában, és ha igen, milyen mértékű. A kérdésfeltevést számos köztudott tény indokolja: egyrészt a bizánci egyháznak és kultúrának a magyar területen is érzékelhető hatása; másrészt ennek tükröződése a magyarországi személynévanyagban; harmadrészt az Árpád-ház politikai és különösen dinasztikus kapcsolatai Bizánccal. E három tényező egyben a kérdés összetettségét is mutatja. A *hatás* alatt ugyanis lehet érteni azt, hogy (1) görög eredetű nevek, illetve (2) bizánci szentek nevei megjelennek-e a dinasztia nevei között, de azt is, hogy (3) egy-egy név (eredetétől függetlenül) dinasztikus kapcsolatoknak köszönhetően került-e be a dinasztia névanyagába. Ezek a szempontok, mint látni fogjuk, az esetek többségében nem választhatók el egymástól. A címben emellett a *bizánci* kifejezés is magyarázatra szorul. Munkámban ezt a korszak és a dinasztikus kapcsolatok sajátosságaiból következően a lehető legtágabban értelmezem: ide értem tehát III. Bélának az antiokheiai Châtillon Ágnessel való házasságát, mivel a bizánci I. Manuel császár akaratából kötötték, s a menyasszony az ő sógornője volt; és szintén ide számítom a Latin Császárságot és az utódállamokat, vagyis II. András házasságát Jolantával, I. (Courtenay) Péter császár lányával, valamint IV. Béla házasságát Máriával, Theodoros Laskaris nikaiai császár lányával. Az *Árpád-ház* fogalmát ezzel szemben a szokásosnál szűkebben kezelem. Egyrészt a kereszténység felvétele előtt nem lehet kimutatni dinasztikus jellegű névadási motívumokat, ezért csupán Géza fejedelemtől foglalkozom a kérdéssel; másrészt a lányok gyermekeinek nevét a következő számítások során nem veszem figyelembe, ahogyan a feleségeket sem, hiszen ők apjuk révén egy másik dinasztia tagjainak számítanak. Ide sorolom viszont azokat a neveket, amelyeket az általánosan ismert mellett, egyházi névként viseltek egyes uralkodók: így a *Magnus*-t és *István*-t Géza fejedelem, valamint szintén a *Magnus*-t I. Géza esetében.

2. Görög eredetű nevek. Az Árpád-korban számos nyelvi és kulturális hatás érte Magyarországot szomszédai felől, s ezek a magyarországi személynévanyagban is megmutatkoznak. Nem magyar eredetű neveink között vannak török, szláv, német, francia, valamint latin és görög eredetűek is. Mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy a magyar névkutatásban a több nyelven át vándorló nevek esetében (akárcsak a közszavaknál) olyan eredetűnek tartunk egy elemet, amely nyelvből a magyarba került. A bibliai és mártírológiumi nevek egyházi közvetítéssel érkeztek, s ezért azokról, amelyek görög etimonra mennek vissza, igen ritkán lehet eldönteni, hogy közvetlenül a görögből vettük-e át őket, vagy latin nyelvi közvetítéssel. Ezért a görög és a latin kategóriát e szempontból nem célszerű szétválasztani. Ráadásul e nevek a környező népek közt is elterjedtek, ezért a domináns latin és a görög mellett több név esetében szláv vagy német ha-

tással is számolhatunk (pl. az *István* esetében a német, az *Ilona* esetében keleti vagy déli szláv, a *Katalin* esetében a német vagy az olasz közvetítés is elképzelhető). Más nevek (például a *Béla* vagy a *Levente*) kapcsán még ennél is nagyobb a bizonytalanság: több, egymásnak ellentmondó vélekedés is él etimológiájukat illetően; ezek kerültek a „vitatott” kategóriába.

2.1. Férfinevek. Az Árpád-ház férfineveit áttekintve a következő eredet szerinti arányokat látjuk: magyar eredetű egy (*Árpád*), török eredetű kettő (*Álmos* és *Géza*), szláv eredetű kettő (*Bonuzlo* és *László*), német eredetű három (*Imre*, *Lampert* és *Ottó*), latin és/vagy görög eredetű hét (*Alexios*, *András*, *Dávid*, *István*, *Magnus*, *Mihály*, *Salamon* és *Vazul*), három pedig vitatott (*Béla*, *Kálmán* és *Levente*). A latin–görög kategóriából az *András*, *Dávid*, *Magnus*, *Salamon* biztosan latin közvetítésű, az *István*, mint említettem, a latin mellett német hatást is tükröz, a *Mihály* esetében a latin mellett a keleti szláv is szóba kerülhet (SZENTGYÖRGYI 2013: 157–178), a *Vazul* pedig görög vagy keleti szláv eredetű egyaránt lehet, s egyedül az *Alexios* az, ami egyértelműen görög eredetű. A vitatottak között a *Bélát*-t magyarból, törökből (vö. LADÓ–BÍRÓ 1998), valamely szláv nyelvből (KRISTÓ–MAKK 2000: 83) stb. is próbálták már magyarázni, a *Kálmán*-t a német *Koloman*-ból, az ír Szent Kolumbán nevéből (vö. MELICH 1906: 50) vagy a török *qal* ’marad’ igéből eredeztetik (PAIS 1929), a *Leventé*-t pedig korábban magyar eredetűnek tartották, a 90-es évek végén azonban a szláv eredeztetés ötlete is felmerült (FEHÉRTÓI 1997b, KRISTÓ 1998a: 188, HORVÁTH 1999). A *Vazul* esetében a görög és a szláv hatás egyaránt fontos szerepet játszhatott. A név etimója a görög *basileios* ’király’, mely azonban már a görögben személynévvé is vált (l. pl. Nagy Szent Vazul; vö. LADÓ–BÍRÓ 1998: *Bazil* és *Vazul* a.), majd átkerült a keleti és a déli szlávba. Hangtanilag a magyar név – melynek mai alakja újkori félreolvasásból keletkezett, s eredetileg *Vászol*-nak vagy *Vaszil*-nak ejthették (vö. 1031: *Vazul*, 1046/12–14. század: *Wazul*, 1086: *Wazil* etc.; ÁSzt. *Vazil*, *Vazul*, *Vasil*) – mind a görögből, mind a szlávból levezethető. A görög eredet mellett szólhat, hogy István anyjának családja a bizánci kereszténységet vette fel; a nagy legenda szerint István nemcsak Rómában építtetett zarándokházat az odautazó magyarok számára, hanem Konstantinápolyban is „csodálatos művészettel épült templomot” állított, Jeruzsálemben pedig szerzeteskolostort; s a Margit-legenda szerint fiának is Bizáncból hozatott menyasszonyt (KOMÁROMI 2007).¹ Ugyanakkor a görögül nem tudó magyarok között a térítés nem görögül folyhatott, hanem szláv tolmácsolással (GYÖRFFY 1983: 305, SZENTGYÖRGYI 2010: 305). Emellett Vazul családi kapcsolatai a szláv eredetet inkább támogatják, hiszen sógornője kijevi hercegnő volt, s az akkoriban Kijevben uralkodó Nagy Vlagyimir egyházi neve éppen a *Vaszilij* volt (vö. USPENSKIJ 2011: 115).

¹ A szakirodalomban ugyanakkor nincs egyetértés Imre menyasszonyának bizánci származását illetően; a német-római, a horvát és a lengyel eredeztetés szintén felmerült (vö. HOLLER 2011: 284–289, 2012; TÓTH 2012).

2.2. Női nevek. Az Árpád-ház női nevei jóval egységesebbek a férfineveknél eredet szerint: német eredetű öt név (*Adelheid, Gertrúd, Hedvig, Kunigunda* és *Odola*), tíz görög–latin (*Anna, Erzsébet, Eufémia, Ilona, Katalin, Konstancia, Margit, Mária, Piroska* és *Zsófia*), egy pedig vitatott (*Jolanta*). A görög–latin kategóriából biztosan latin eredetű az *Anna, Erzsébet, Mária* és *Piroska*, latin és szláv eredetű is lehet az *Ilona*, latin, német és olasz a *Katalin*, görög és latin a *Margit* és a *Zsófia*, és legnagyobb valószínűséggel görög az *Eufémia* és a *Konstancia*. Ha áttekintjük a Árpádok dinasztikus kapcsolatait, feltűnő, hogy a számos szláv dinasztiaival kötött szerteágazó családi kapcsolatok ellenére sincs szláv eredetű a női nevek között. Ezt leginkább az magyarázhatja, hogy a keleti és déli szláv dinasztiákban is gyakran görög eredetű neveket adtak a lányoknak (pl. *Anasztázia, Eufémia, Eufrozina*), a nyugatiakban pedig inkább latin és német eredetűeket. Első pillantásra úgy tűnik tehát, hogy ha bizánci hatást keresünk, jellemzőbben a női nevek körében érdemes vizsgálódnunk.

3. A keleti szentkultuszok hatása. Mint tudjuk, Bizáncban már a honfoglalás előtt célként fogalmazódott meg a magyarság megnyerése és megtérítése. A magyarok térítését Bóriszár császár is szorgalmazta, a bizánci pátriárka pedig 951-ben Magyarország (Turkia) püspökévé szentelte Hierotheosz szerzetest. A vezérek közül Bulcsú Bizáncban keresztelkedett meg, és az erdélyi gyulák is bizánci keresztények voltak. Több görög monostor létezését is valószínűsíthetjük: Szávaszentdemeter, Marosvár (illetve később Oroszlános), (Duna)Pentele, Veszprémvölgy, Visegrád (MORAVCSIK 1953/2003: 54–61, GYÖRFFY 1983: 46–49, SZENTGYÖRGYI 2010: 304). Számos templomot szenteltek bizánci szenteknek, így a férfiszentek közül Szent Demeternek, Miklósnak, Györgynek, Kozmának és Damjának. Ezek egy részét nyugaton is tisztelték, de ünnepüket Magyarországon a keleti naptár szerint ülték (KOMÁROMI 2007: 219). E szentek neve a templomok védőszentjei révén számos esetben magyar településnévvé (vagy annak részévé) vált (patrocíniumi névadás). Emellett a keleti szentek neve a személynévanyagban is jelentős arányban jelen van mind az Árpád-korban, mind az Anjou-korban vagy a későbbi időszakokban: a *Miklós*, a *György* és a *Demeter* végig a legnépszerűbb férfinevek közé tartozott, a *Kozma* és a *Damján* pedig a közepes gyakoriságúak közé sorolható (vö. FEHÉRTÓI 1997a: 73, SLÍZ 2011: 94).

Szintén a keleten népszerű szentek közé szokás sorolni Mihály arkangyalt, mivel tisztelete Bizáncban már a 6. századból adatolható (SZENTGYÖRGYI 2013: 173), habár valamivel később már nyugaton is nagy tisztelet övezte. Az említett férfiszentek nevei közül mindössze a *Mihály* jelent meg a dinasztia névadásában. Ezt akár tarthatnánk bizánci hatásnak is, ugyanakkor figyelembe kell vennünk, hogy Géza fejedelmet és testvérét nem bizánci pap keresztelte meg, hanem Sankt Gallen-i Brúnó, a nyugati egyház szertartása szerint (KRISTÓ 1998b: 84–85). Véleményem szerint ezért itt legfeljebb csak áttételesen beszélhetünk bizánci hatásról. Ha megnézzük a térség korabeli áttérő vezetőit, azt tapasztaljuk, hogy két nevet többen is választanak, illetve kapnak közülük: az *István*-t és a *Mihály*-t. Az előbbit vette fel az erdélyi Gyula és fia, valamint Géza fejedelem és

fia is, míg a bolgár Borisz cár *Mihály* lett. E névválasztások részben magukra a hit terjesztőire utaltak: Borisz cár keresztapja ugyanis III. Mihály bizánci császár volt, Szent István első vértanú pedig a Brúnó egyházi kíséretét szolgáltató Passau védőszentje. Másrészt viszont mivel a megkeresztelt vezéreket és uralkodókat térítőknak szánták, a szóban forgó névválasztások szimbolikus módon egyben ezt a programot is kifejezték: Mihály az angyalok seregének vezéréként, egyben a Sátánnak, így a pogányoknak a legyőzőjeként, Szent István pedig az egyház első vértanújaként a legalkalmasabb példakép volt e missziós tevékenység végzői számára, legyenek azok akár a keleti, akár a nyugati egyház hívei. Gézának és testvéreinek az egyházi neve emellett talán annak is köszönhető, hogy a *Mihály* népszerű volt Bizáncban, így a testvérek jelezheték, hogy a nyugat felé nyitással nem fordultak el a kelettől sem.

Felmerülhet még I. András névválasztásának görög motivációja is, de itt inkább szláv dinasztikus hatásról lehet szó. András ugyanis Magyarországról elmenekülve Bölc Jarosláv (1019–1054) kijevi udvarában talált menedékre, feleségül véve a nagyfejedelem lányát, Anasztáziát. Szent András a keleti egyház legnagyobb szentjei közé tartozik, s köztudottan Oroszország védőszentje is. FONT MÁRTA szerint az a hagyomány, hogy az apostol Kijev vidékén végezte térítő munkáját, éppen a kijevi udvarban alakult ki, Ilarion kijevi metropolita Elmélkedés a törvényről és a kegyelemről című írásának köszönhetően: érvként szolgált a Kijevnek Bizánccal való egyházi egyenrangúságát hangsúlyozó műben (FONT 2005: 130–131). Emellett kiemelendő még, hogy Anasztázia testvéreinek, Vszevolodnak az egyházi neve is *András* volt. Alátámasztja továbbá a szláv dinasztikus hatást az is, hogy a magyar herceg szintén térítőnek tarthatta magát, hiszen hazatérve egy pogány lázadással kellett szembenéznie. Nem véletlen tehát, hogy a hatalma stabilizálása után alapított görög monostort éppen Szent András apostolnak szentelték (MORAVCSIK 1953/2003: 60).

A keleti eredetű női szentek közül a legnépszerűbbek között tartjuk számon Szent Ilonát, Margitot és a Katalint. Az ő nevükből is keletkezett helynév, bár arányaiban jóval kevesebb, mint a férfiszentek neveiből. A női nevek között mindegyik nagy gyakoriságú volt (vö. BERRÁR 1952, HAJDÚ 1988, SLÍZ 2011: 125), s mint látjuk, az Árpád-házban is többször előfordultak. Ez azt sugallja, hogy a dinasztia női neveire erősebben hatottak a szentek kultuszai, mint a férfinevekre. Ezt persze csak úgy igazolhatjuk, ha általánosságban is megvizsgáljuk a szentkultuszok hatását. Ekkor ugyanazt kapjuk: az Árpádok férfinevei között nem szerepelnek az össznépszerűségben leggyakoribb, eddig még nem említett szentnevek (*Balázs, Benedek, Domokos, Jakab, János, Márton, Péter, Pál, Tamás* etc.), csupán a már említett *István* kerül elő a leggyakoribbak közül. Ezzel szemben a dinasztia női nevei között kettő is van, amely az össznépszerűségben is népszerű szentnevekre vezethető vissza: az *Anna* és az *Erzsébet*.

4. A dinasztikus kapcsolatok hatása az Árpád-ház névállományára. A nyelvi eredet és a szentkultuszok hatásának együttes vizsgálata arra az eredményre vezetett, hogy e kettő nem feltétlenül jár együtt. Mint láttuk, a *Mihály* nyelvileg inkább latin vagy keleti szláv eredetű, kulturálisan viszont akár nyugat-

ti, akár keleti hatást is tükrözhet. Az *Eufémia* és a *Konstancia* pedig előkerül a görög eredetű nevek között, de nem vezethetők vissza Magyarországon jelentős szentkultuszra. Következő lépésként tehát azt érdemes megvizsgálnunk, hogyan illeszkednek be a képbe harmadik tényezőként a dinasztikus kapcsolatok.

Az Árpád-ház és különböző bizánci dinasztiák között összesen legalább kilenc házasságról tudunk (Imre hercegnek a legendában jelzett feleségével együtt tíz). Ebből hat (illetve hét) esetben a férj, háromban pedig a feleség volt Árpád-házi. Az utóbbiak a jelen vizsgálat szempontjából nem jönnek szóba, a fennmaradó hét házasságból viszont csak négyből születtek utódok: III. Bélának; öccsének, Gézának; valamint II. Andrásnak és IV. Bélának a házasságából.

A fiúk nevei között egyedül egy olyan fordul elő, amely a bizánci dinasztiákban gyakori, az *Alexios*. Viselőjének apja, III. Béla öccse, Géza herceg a magyar trón megszerzésére irányuló sikertelen kísérletei után egy bizánci hercegnőt feleségül véve a keleti császárságban telepedett le (KRISTÓ 1998b: 178). Fiának neve világosan jelzi, hogy Géza lemondott korábbi magyarországi törekvéseiről. Ezt jelzi az is, hogy a Bizáncban letelepedők szokása szerinti névváltoztatás során az Árpádoknál nem szereplő, a bizánci dinasztiákban viszont gyakori *Ioannes* ('János') nevet vette fel. Vele ellentétben a Kálmán fiaként fellépő Borisz hasonlóan sikertelen kísérletei után Bizáncban megházasodva is fenntartotta trónigényét: ezt jelzi, hogy egyik fia a *Konstantinos Kalamanos* nevet kapta, amely félig bizánci volt, félig pedig Kálmánra utalt, a másik pedig a *Stephanos*-t, azaz az Árpád-házban leggyakoribb 'István' nevet kapta.

III. Béla fiai mind az Árpád-házban már viselt neveket kaptak (*Imre, András, Salamon, István*), a három lány közül pedig csak kettőnek a nevét ismerjük. E kettő közül azonban Margit nagy valószínűséggel, Konstancia pedig biztosan az antiokheiai anya hatására kapta a nevét. Szent Margit ugyanis szintén antiokheiai szent volt. III. Béla lánya 1175-ben született, a *Margit* név első ismert hazai adata azonban korábbról, 1152-ből való (ÁSznt. *Margareta* etc.). Ez azt jelenti, hogy a név már a királylány elnevezése előtt megjelent Magyarországon, de mivel a többi adat mind 1175 utáni, úgy tűnik, igazi népszerűsége később kezdődött. Szent Margit kultuszának meghonosításában feltehetőleg nagy szerepe lehetett III. Béla antiokheiai feleségének, valamint fiuknak, II. Andrásnak, aki magával hozta kereszties hadjáratáról a szent fejereklyéjét (KLANICZAY 2000: 212). A kultusz gyorsan növekvő népszerűségének, valamint a dinasztia első Margitjának a hatására IV. Béla már két lányát is *Margit*-nak nevezte el, s a hamarosan szentként tisztelt második lány hatása végképp megerősítette a név pozícióját a második helyen az egész Árpád-kort tekintve. A *Konstancia* esete egyértelműbb a *Margit*-énál, a névre ugyanis egészen 1288-ig nincs adat a dinasztián kívülről (ÁSznt. *Constancia, Constantia*). E név tehát egész biztosan a dinasztikus kapcsolatnak köszönhető: III. Béla felesége az anyja, Konstancia antiokheiai fejedelemszónya nevét adta lányának.

II. András második felesége Jolanta, I. Péter latin császár lánya volt. A királyi párnak csupán egy lánya született. Mivel őt anyja után Jolantának nevezték el, egyértelmű a dinasztikus hatás, különösen hogy ezt megelőzőleg egyetlen

adat sincs a névre (ÁSznt. *Iolenta, Iolanta*), tehát korábban feltehetőleg nem volt része a magyarországi névkincsnek. Kevésbé egyértelmű viszont a név eredete: az egyik elmélet szerint a görögből származik (LADÓ-BÍRÓ 1998. *Jolánta*), más vélemény szerint azonban a franciából vettük át (BERRÁR 1952: 44–45), s a család francia származása inkább ezt támasztja alá.

IV. Béla lányainak nevei között mindhárom eddig említett név (*Margit, Konstancia* és *Jolanta*) szerepel, emellett a keletről induló szentek közül Alexandriai Szent Katalin neve jelenik meg, első alkalommal a dinasztia történetében. Ez azért lehet meglepő, mert a névre már 1181-ből van adat (ÁSznt. *Katarina* etc.), amely bizonyítja, hogy a név már a királylány születése előtt fél évszázaddal is használatos volt a magyarok körében. E név választását egyrészt a Theodoros Laskaris nikaiai császár lányaként a magyar udvarba kerülő királyné keleti származása motiválhatta. Másrészt a Szent Margitot és Szent Katalint gyakran együtt megjelenítő ikonográfiai hagyomány is befolyásolhatta a döntést, tekintettel az idősebb lány *Margit* nevére.

5. Összegzés. Az eddigieket áttekintve úgy tűnik, a sűrű és bonyolult dinasztikus hálót alkotó rokoni viszonyok, valamint az állandó külpolitikai kapcsolat és a kulturális-vallási hatás ellenére nem volt túl jelentős a bizánci hatás a magyar dinasztia névadására, s az is inkább a lányok, valamint a dinasztiaiból kiszakadt fiúk esetében fedezhető fel. Ez azonban nem a bizánci–magyar viszonyok sajátossága: ugyanezt tapasztalhatjuk a szláv és a német hatás vizsgálatakor is. Ennek az az oka, hogy a dinasztiaiban a névadást kevésbé befolyásolják az éppen népszerű szentkultuszok, illetve egyéb tényezők, mivel a névválasztás is politikai aktus. A fiúk esetében elsősorban belpolitikai jelentősége van: kifejezheti valamely jelentősős politikájával való azonosulást, a trónigényt, a legitimitáció erősítésének szándékát stb. Ezért a férfinevek közé a család névadási hagyományainak kialakulása után már csak akkor kerülhet be idegen nyelv vagy kultúra hatását tükröző név, ha az apa kiszakad a családjából, és lemond trónigényéről. Ezért a fiúnevek körében igen nagy az ismétlődés. Az Árpádoknál például a leggyakoribb név, az *István* 10-szer fordul elő, a *László* és a *Béla* hatszor, az *András* ötször, a *Géza* négyszer, az *Álmos*, *Imre*, *Kálmán*, *Magnus* és *Salamon* pedig kétszer. A lánynevek között ezzel szemben a leggyakoribb, az *Erzsébet* csak 5-ször fordul elő, a *Margit* és a *Mária* 3-szor, és van még néhány név, amely kétszer. Ha ezt összevetjük a nevek megterheltségével, azt látjuk, hogy az 50 férfira 22-féle név jut, míg a 32 nőre 16-féle név. A férfinevek megterheltsége tehát (a névviselők számát osztva a nevekével) 2,3, a lányneveké pedig 2,0. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy néhány férfi több nevet is viselt, nagyobb lesz a különbség.

A férfinevek nagyobb megterheltsége, illetve a női nevek nagyobb változottsága abból következik, hogy a lányok neve belpolitikailag kevésbé lényeges, hiszen általában nem kerülnek trónra. Ezzel szemben külpolitikai jelentőségük nagy, hiszen házasságukkal egyúttal politikai szövetségeket kötnek családjuk számára. Ezért nevük választásába jobban beleszólhat az anya, saját családja nőtagjairól vagy a saját hazájában tisztelt szentekről adva nevet, de akár egy leendő

vagy aktuális szövetségesnek szánt gesztus is lehet nevük választása. Ez magyarázza tehát azt, hogy miért a lánynevekben fedezhető fel több idegen, esetünkben éppen bizánci hatás.

Hivatkozott irodalom

- ÁSznt. = FEHÉRTÓI KATALIN, *Árpád-kori személynévtár 1000–1301*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2004.
- BERRÁR JOLÁN 1952. *Női neveink 1400-ig*. MNyTK. 80. Budapest.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1997a. Árpád-kori közsői eredetű személyneveinkről. *Magyar Nyelvőr* 121: 71–75.
- FEHÉRTÓI KATALIN 1997b. Árpád-kori *Levente* és *Leue*, *Lewedi* személyneveink eredete. *Magyar Nyelv* 93: 426–441.
- FONT MÁRTA 2005. *Árpád-házi királyok és Rurikida fejedelmek*. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged.
- GYÖRGY GYÖRFFY 1983². *István király és műve*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 1988. Adalék nőneveink korai divatjához. In: *Studia in honorem P. Fábián, E. Rácz, I. Szathmári oblata a collegis et discipulis*. ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék, Budapest. 61–65.
- HOLLER LÁSZLÓ 2011. Géza vagy István idejében alapították-e a veszprémvölgyi monostort? *Magyar Nyelv* 107: 276–298.
- HOLLER LÁSZLÓ 2012. Megjegyzések Tóth Endre hozzászólásához. *Magyar Nyelv* 108: 330–332.
- HORVÁTH LÁSZLÓ 1999. *Levente*: átcsapás vagy kiegyenlítődé? *Magyar Nyelv* 95: 60–63.
- KLANICZAY GÁBOR 2000. *Az uralkodók szentsége a középkorban. Magyar dinasztikus szentkultuszok és európai modellek*. Balassi Kiadó, Budapest.
- KOMÁROMI LÁSZLÓ 2007. A bizánci kultúra egyes elemei és közvetítő tényezői a középkori Magyarországon. *Iustum Aequum Salutare* III/1: 215–228.
- KRISTÓ GYULA 1998a. Levedi, Liüntika, Levente. *Magyar Nyelv* 94: 187–188.
- KRISTÓ GYULA 1998b. *Magyarország története 895–1301*. Osiris Kiadó, Budapest.
- KRISTÓ GYULA – MAKK FERENC 2000. *Az Árpádok. Fejedelmek és királyok*. Szukits Könyvkiadó, Szeged.
- LADÓ JÁNOS – BÍRÓ ÁGNES 1998. *Magyar utónévkönyv*. Vince Kiadó, Budapest.
- MELICH JÁNOS 1906. Adatok hazánk X–XII. századi helyneveinek értelmezéséhez. *Magyar Nyelv* 2: 49–58.
- MORAVCSIK GYULA 1953/2003. *Bizánc és a magyarság*. Lucidus Kiadó, Budapest.
- PAIS DEZSŐ 1929. *Kál és társai*. *Magyar Nyelv* 25: 121–124.
- SLÍZ MARIANN 2011. *Személynévadás az Anjou-korban*. Históriaantik Könyvesház Kiadó, Budapest.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2010. A Tihanyi alapítólevél görög helynevei. *Magyar Nyelv* 103: 295–307.
- SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2013. A Tihanyi alapítólevél személynevei II. Az alapítólevél hagionimái. *Névtani Értesítő* 35: 157–178.

- TÓTH ENDRE 2012. A veszprémvölgyi kolostor alapításáról és Imre herceg menyasszonyáról. *Magyar Nyelv* 108: 327–330.
- USPENSKIJ, FJODOR 2011. The Advent of Christianity and Dynastic Name-giving in Scandinavia and Rus. In: ILDAR GARIPDZANOV – OLEKSIY TOLOCHKO eds., *Early Christianity on the Way from the Varangians to the Greeks*. Національна Академія Наук України – Інститут Історії України – Центр Досліджень з Історії Київської Русі. Kiev.

SLÍZ MARIANN
ELTE BTK